

В.Т.Т.Равинз.
august. 1916

Василь Кудрик.

ВЕСНА

ЗБІРКА ПОЕЗІЙ

1911

ВІННІПЕГ, МАН.

Здрукарні „Українського Гомосу“

НАКЛАДОМ АВТОРА.

The University
of Manitoba
LIBRARIES

ПРАВО ПЕРЕДРУКУ ЗАСТЕРЕГАЄСЬ.

ВЕСНА.

Глянь! Весна на дворі!
Ллеть ся чар по землі,
Ллеть ся думка твоя,
По просторі гуля.

Тихо серце тремтить,
Тихше гадка летить,
На мрійних крилах сна
Весь простір обійма.

Ніжпо в серця пита:
Звідки чари життя?
Звідки сьвіт, звідки май?
Звідки тихий сей рай?

Чия пісня звенить?
Чий се голос брентить?
Звідки зелень, квітки?
Звідки пташки - дітки?

Як травиця зійшла?
Звідки радість прийшла?
Де границя, де край?
Де кінчить ся сей рай?

Серце каже в отвіт:
Сей блаженний привіт,
Се блаженне чуте, —
То сам Бог, то Жите!

С О Н .

Ніч... і місяць до полудня
доходив,
Чисту воду на ставочку
золотив.
Срібне листе заблищало
довкруги,
Потонули у півтіни
береги.
У садочках на горбочках
цвіт зацвів,
Білі хати сон спокійний
оповив.
І ненависть враз заснула
між людьми,
Хорі серця потішають
гарні сні.
Про веселе братнє щастє
тихо снять,
З ворогами о любові
гомонять.
Стало чути тихі сьпіви
із вікон,
Я здрігнув ся і проснув ся...
Був се сон.

ВЕЧІРНА МРІЯ.

Вечірня зірка вже зійшла,
Ходімо, серце, погуляти!
Тиша! вітрець заснув, затих,
Лиш соловейка десь чувати.
Господня тиха, люба ніч...
Як місяць любо сяє!
Немов говорить любу річ,
До себе запрошає.
„Ходімо, люба, ніч не жде!“
„Ходімо, серце, я осьде“.
Поглянь у віддаль ти онтам:
Острів синіє, наче рай;
На нім живу самотний - сам...
Мое там царство, мій там край;
Ходи сюда, плинім туди!
Бач, як щось тужно на душі!
Діброва спить, ніхто не вздрить,
Хиба рибак в нічній тиші..

Не ждімо — ходімо!

Ходімо...

Плюск! Листочок обізвав ся,
Соловейко здивував ся,
Човник лози вже минає,
Хтож у нім — чи чув, чи знає?
Чи спитає? Чи вгадає?..

Аж ось тихенько...раз...два...три...

Мигнули зорі над човном,

Неначе щастє душ сьвятих

Заблисло радости крилом, —

Мов радість у горю,

Упали на море,

На тихі филї...

Минає хвиля, —

І ми гень далеко

На морі синились,

Мов з вічністю ніжно

Чутєм обмінялись...

І тут у сій дивній тиші

Так сьвято, сумно на душі.

Зорями всипане,

Квітами втикане

І небо й море,

Синіють гори...

Море небом стало,

Зорями засяло;

Погуляймо ж поміж ними

До поранної години!..

Гуляймо враз

В чудовий час!

Любов всю душу обіймає,

Хоч холод ніжно переймає;

Обнімімось, поділуймось,
Та тихенько пожартуймо,
Щоби ночі не збудити,
Щоби філі не спинити...
Съятий се час,
Люба, для нас!

Довкола тихо все дрімає.
Лиш філя зорі колихає,
І ми, обнявшись на човні,
Неваче сон дивний снимо,
В простір безмежного бутя
На крилах мрій ми летимо;
А зорі моргають на нас,
Іх дотик серце чує...
Благословенний вічний час!..
І ми на морі заночуєм, —
Зір ясних промінем облиті,
Любови тіннями сповиті.

ЖІНКА НЕВІЛЬНИЦЯ.

М. Д. Л.

Богате жниво, вільне поле,
Робітників однак нема,
Нема братів, сестра небога
Зараня встала жать сама.

І жне, як знає, жне і жне,
Горяче сонце з ніг валить,
Не спочива, хоч умліва,
Хоч руки і серце враз болить.

І жне она сама одна,
І тихо-тихо плаче:
„Поплив мій вік в мутний потік,
Погано і ледаче!“

„Поплив твій вік.. деж чоловік?“
„На другім полю косить,
Єго проклін на мій загін
Глуха тиша заносить...“

„Широкий лан... та лютий пан,
А не товариш милий...
Всеж треба жить, хоч й не любить,
До смерти, до могили“.

Зелений гай, довкола май,
Житя широка нива, —
На ній она сама одна,
Невільна й нещаслива.

(за І. С.)

Не смутись, що листе
З дерева спадає,
Весна его цвѣтом
Знов поодягає.

А смутись, що сили
Молоді зникають,
Серце замерзас
Думи засипляють.

Як тільки весною
Теплою повіє,
Дерево розкішно
Знов зазеленіє;

Сили ж молодії
Не зможуть вернуть ся,
Серце не змягчить ся
Думи не проснуть ся.

РІДНІ БРАТЯ.

Нераз я чув: Ми всі брати,
Усім земля нам мати...
Та своєї правди довго я
Не міг як слід пізнати.
Питав я в молодих про се,
Та ті давали різні

Відповіді, — не раз дурні,
То знов зовсім розбіжні.

І запитав я у старця :

Ось два сусіди б'ються!

Скажи, будь ласка, чи й они

Братьми собі зовуть ся?

А як ти думаєш о них?

Питать він став поволи...

Ох, старче, звати їх братьми

Не мігби я ніколи“.

Не мігби? ну... а прецінь ти

Милив ся б в сьому дуже,

Оден з них Клі́н, другий Авель е,

А се ж брати, мій друже!

Дитинні хвилі, наче сні,

Весело в гадці промайнуть,

Увесь душею холону,

Та озирну ся : — де они?

І бачу — бавлять ся на лузі,

Поміж дітками гомонять,

Неначе пчоли... Ім байдуже,

Усе байдуже...

Ніч іде,

А я виглядаю,

Виглядаю молоденьких,
 Та й досі не знаю,
 Чому они не приходять,
 Чому не вертають;
 Ледво бачу, — поза мене
 Все дальше тікають,
 Мов дитина неголодна,
 Коли кличе мати,
 Утікає сьміючи ся
 З дітьми погуляти.

* * *

Охляв я з горя, та з нудьги
 Тебе сподіючись... Нема,
 І ждати, бачить ся, дарма.
 Увесь садочок походив,
 Счислив усі твої звичаї,
 Дивуюсь дивом і не знаю,
 Чому так гарнії они?
 Немов діточі мрійні сні;
 І де ховалась ти, росла?
 Чому на землю ти зійшла?..
 Богине щастя, Дух Жіття!..
 І походжала, мов сьвята,
 Аж поки любо хтось укравъ,
 А на серденьку жалъ остав.

Мов снять ся сни мені давні,
Коли нагадую ті дні,
Що так скоренько протекли,
Безповоротно так минули,
Що наче бачить ся ї не були;
Такий то щастя день малий!
А жаль остав ся... Стрепенулось
Слабее серденько мое,
І все завмерлеє, на диво,
І прозябло і враз ожило,
Зацвило цвѣтом... Приграє
Пастух з сопілкою ідучи,
А по дібровах і по кручах
Пишаєсь ранняя весна,
Немов завітчана дитина...
Та тільки гляну на хатину —
Весни для мене вже нема.

Жили тихенько, не журились
Та щастє лиха не спинило' —
Про небо мріючи я спав,
Збудившись же гляджу в віконце,
Аж там вже ніч — зайшло вже сонце,
А на калині цвѣт зів'яв.

Глядів я в тихі очі ясні,
Немов на зіроньки прекрасні,
І всюди бачилась весна;

Я задивив ся, а лихая
Усе в клуночок поскладала,
І тихо - тихо понесла.

І все за нею вслід поплило,
Що зеленіло, сьвіт красило,
В чужу країну відійшло;

Я рано встав, тужив, дивив ся,
І дивував ся і молив ся,
Та сонце більше не зійшло.

ПРОРОК.

з М. РОЗЕНГАЙМА.

Коли Господь відкрив мні очі,
Й злочини сьвіта показав,
І я настрашений одержу
У лютім горю розірвав;

Коли у надмірі терпіння
Тікать в пустиню я хотів,
Куда би сьміх гіркий насильства,
Ні стогін мук не долетів, —
Тоді мов гори потрясли ся,
І з моря зняла ся вода...
Він — малодушному Могучий —
Сказав мені: Ти йдеш? Кудаж?
Куда, закликав тоном грому,
Віжить від мене чоловік?

Так се в пустиню ти направивсь
Кіянчити там бездільно вік?

Не сліз жадаю, ні молитви,—
Мені потрібний правди син,
Мені погрібний муж для битви,
Потрібний молот на злочин!

— — — — —

П І С Т .

Не всеж гулять... Пили, пили,
Музики плакали - ревли,
До пізної таки вже ночі,
Аж поки всі, що там були,
Як оден муж, всі полягли
Заплющивши запиті очі,
Немов на ловах кабани,
Від бурі верби над рікою...

Оттак то Евині сини
Бенкетували над собою!

Се жертва, Радосте, тобі,
Прийми єї, та без догани;
Єї принесли ми в борбі
Рвучи господнії кайдани.

Збудились рано. За хрести
Взялись і пильно поклонились
Страшному Богу... Прослезились,

Заплакали : Прости, прости!
 Ми слабосильно согрешили,
 Ми не хотіли, ми кріпились,
 Та все таки не встереглись...
 Прости нам, Праведний!...

А піп у церкві нам сьпіва :
 Молітєсь, братія моя!
 В часі Великого Поста
 Згадайте страждання Христа,
 Упокоряйте грішну хіть,
 Бісовські радощі гоніть
 Поклонами... А піст не вік,
 Хвилиночкою пролетить,
 Тоді наново чоловік
 До сита може сьвіта вжить;
 Тоді у край — танцюй сьпівай,
 Все їдж і пий... рабуї і бий
 Безсильних братій...

— Як се так?

Спитає братчик неборак,
 Хиба ж про піст такий чувать,
 Щоб ближного не рабувать,
 ІЩоб ближного крови не пить,
 Щоб можна всім розумно жить?...

Не чув, небоже, та дарма!..
 Здаєсь і Господа нема,
 Якомуб він угодець був;

А може він сказать забув?
 Ох ні, мабуть він добре знав,
 Та лише тому не згадав,
 Що ми б его не прийняли,
 І як жием ми б дальш жили.

Дива приходить ся стрічати:
 На Розум люди не глядять,
 Одним кадилом покадять
 І Богу й Чорту...

ПРАПОРИ

Присвячено мавбутньому РЕГІМЕНТОВИ, що
 мав бути з'організований п. Говдою в Едмонтоні
 з Русинів-Українців в 1909 році.

І тут і там й оптам прапор,
 Що годі протиснутись,
 Без їх би ми у ясний день
 Не вміли повернутись.

Не скаже Розум нам як слід
 Що хто, а ми що варті,
 А на прапорі всю ціну
 Читаєш мов на карті.

Не хтож як певно Соломон
 Придумав єї струменти
 Організуючи Жидів
 В побідні реґіменти.

І він сказав, що де прапор,
 Де герб, де уряд, чини,
 Там розум весь і вся душа
 Не варт куска свинини.

А що Ісуса ми брати,
 І Соломона дити,
 Тому злучили ми в одно
 Старий й Новий завітн.

Сповідуючиж оба нараз—
 Від вечера до ранку
 Ми веюда є для всіх усім,
 Людьми ж аж на останку.

Прапор — зорі се провідна
 На земному розпуті,
 І ми подопчем всіх і все,
 Щоб лише з нею бути.

І де его нема я вам
 Не зможу оловісти, —
 Прапори носять всі царі,
 Попи й соціялісти.

У нас прапор йде на чолі,
 Веде цілу параду, —
 На Марсі ж в походах несуть
 Прапори лише ззаду.

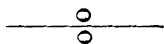
Тому там все на перекір
 Туземним всім порядкам, —
 Дзвінки і дурням вяжуть там,
 А не самим теляткам.

Ослам не вільно там нігде
 Рознять широко рота,
 Нема там певно і свиний,
 Ні бруду, ні болота.

І люди там... та що й казати,
 Усе вгору ногами :
 Царі і прості рівні там,
 Немов Боги з Богами.

Франц - Йосиф там би царював
 За плугом літом вранці,
 І всі товстенькі там булиб
 Тонкії голодранці.

Там титулів нема зовсім,
 Панованя й облуди,
 Бо всі там горді, що они
 Не дурні, тільки люди.

РЕВОЛЮЦІОНЕР.

М. СІЧИНЬСЬКОМУ.

Ти тікаєш... відвертаєш
 Свої чисті очі
 Від лихого свого друга,
 Руки дати не хочеш;
 Себто кажеш — я розбійник,
 Я ляха накоїв,
 Я зарізав чоловіка
 Своєю мукою,
 Опоганився...

Тяжко, друже,
 Братъ на свою душу
 Закон суди... — я ж не хочу
 Судити, а мушу!
 Мушу серце, ту страшную
 Рану загоїти,
 Хочу душу неплотинну
 Лихом напоїти:
 Щоб упивши ся забула
 Як ворог лютує
 Кругом неї.. Хибаж винна,
 Що бачить, що чує?
 Хиба винна, що рука рвесь

Розірвуть окови.
Хоче волі... Я ж не смерти,
Я хочу любови,
Хочу правди... Деж керниця
З тією водою
Цілющою її живущою?
Наїї пійду напою
Вбоге серце... лиші скажіте!
Оттоді я з вами
Поеднаюсь, побратаюсь;
Та поки дістану
Того дива — не спочину,
І не ляжу спати;
Я не стану на болоті
Тюрми будувати;
Не заставляю сторожити
Свобіднес море...
Я ж се знаю : Закон вільних —
Невільному горе.

Нї на горищі у книгах
Шукати закону,
Тїї правди... Нї, я стану
Дзвонити у дзвони
На тревогу! Запитаю
Хто вміє любити,
Хто душею з нещасливим
Схоче поділитись;

Хто не стане убивити,
 А обвяже рани
 Нещасливим, хто невольних
 Не любить кайданів,
 Того візьму... Просто серцем
 В серце запитаю;
 Сли відозвесь — побратаюсь,
 Хтож серця не має,
 Того годі почислити
 До душі живої;
 Мертвий шкелет не озветь ся,
 Не дихне любовю,—
 Трупом дише...

Шкода сонця

На багно сьвітити,
 Годі чорную безодню
 Добром наситити;
 Годі другом називати
 Хто серця не має,
 Хтож із серцем того люблю,
 Того обнимаю.

Хто із серцем, той відозвесь, —
 Клич братньої мови
 Нас з'єднає, звяже закон
 Живої любови.

ЛЮДВІК XVI ¹⁾

Цар Людвік все бува хвалився,
 Що він високородний,
 Що в ньому чиста, ясна кров,
 Немов той блеск господний.

І батько й дід і вся рідня,
 Почавши від' потопи,
 Всі яєнокровнії були,
 І всі, мов дуби, хлопи!

Се явний знак самих небес,
 (Найбільше ж барва крові),
 Що він панус над людьми
 На божії основі.

Й чомуж би ні?.. Богато з ним
 Зібралось яєнокрових
 Із волі Бога над людьми
 Все панувать готових.

І панували... Весь народ
 Стогнав під гнетом, бідний,
 Та се ніщо, — в нім темна кров,
 Тож він добра негідний.

¹⁾ Людвік Шіснадцятий, король Франції, панував від 1774 р. до 1792 р. За его пановання, як і его попередників, великанські суми стягано з народу на забаганки королівського двора; народ гноблено. Та тоді вже пробудився дух протесту, а з ним Велика Французька Революція, в якій Людвіка страчено 1792 року.

І наповнилась до верха
Терпіня чаша люта,
Й захтілось темним розірвать
Ясновельможні пута.
Бо підозріня кинув хтось,
Що в короля самого
Душа і серце і вся кров
Із плину пребрудного.
Що вся рідня его брудна:
Батьки і жінка й діти,
Тому деб серце мало быть,
Там золотом він сьвітить.
Порадившись собі як слід,
Не довго й приберались,
Крови пустили із карку
Й самі переконались,
Що кров царя брудна - брудна,
І зимна, мов в гадюки,
І тіло все такеж саме,
І кровю злиті руки
Тоді усякий охнув лиш:
Брехав, бач, препоганий,
Що в него чиста, ясна кров,
Пройдисьвіт окаянный!
І заходились пробувать
Ошуканії люди
В его рідні, чей з них хтобудь
З тих ясенкровних буде.

Та не знайшли... А тимчасом
Розіхалась по світі,
Смислює як хто з'умів,
Шляхетнокровні діти.

Іх нині всеюда знайдете...
Та тут хіба вже й лишу,
А то хто справді донесе,
Що я про них се пишу.

— XX —

В О Л І Я .

„Хлопче молодче, соколе мій,
Де так тікаси? хвилячку постій!“
„В степ їду, батьку, волі зажить:
Ждать я не можу, кінь мій дрожить“.

„Хлопче молодче, ніч надійде,
Кінь твій дороги там не знайде“.

„Вечером пушу насти коня,
Й ждуть му на волі ясного дня“.

„Хлопче молодче, дикі звірі
Острії мають там назурі;
Воля для тебе — воля для них,
Кінь твій здрігнеть ся тонів грізних“.

„Дармо звірами страшить мене!
Вітер на волі страх розвіне;
Кінь мій відважний, я ж его пан, —
Вмієм цінити даний талан“.

„Хлопче молодче, гнеть ся трава,
Знаєш чого се? мовби жива“...

„Вілер колише“... — „Вітру нема“.

„Глянь! що за хмара там вирина!
Слухай лиш, хлопче, ти молодий,
Рвеш ся в пустиню гень від людей;
В степ і зо степу знать треба путь...
Бач се Татари против ідуть“.

„Дармо спиняти, хлопець відрік.
Я мушу їхать гень на той бік,
Там цвітуть рожі в сюю пору,
Тож не спочину, доки не вздру“.

„Хлопче, послухай, хвильку зажди!
Степ літом має мало води,
Кінь твій зівяне серед лілій,
Згинеш надармо, соколе мій.

„Ні, хлопець каже, ждати мені —
Все що весною спать опівдні;
Де обовязок кличе мене,
Щастє, чи лихо там зостріне —
Менше о тє... смерть, Татарин;
Серед безкраїх, вольних рівнин
Доля приснить ся, вкаже нам шлях
До водопою в вільних полях.

Дух мій хоробрий! Кінь пролетить
Степ весь, аж поки схоче спочить;
Кінь мій орлови в леті рівня,
Честь за вигоду не проміня“.

„Хлопче, подумай! Чудовний сон
Зникне, пропаде, як з всіх сторон
Лихо ударить; стогін хибя
В серці почусь, мертва журба

Мрія — ще годі вірить єї,
В небі ховає скарби свої;
Воля — широкий степ без путя,
Часто прогулька без воротя.

Тямить ще мусиш, що й у борбі
Де два хоробрі рівні собі,
Завсїгди мусить хтось полягти,
Та чи вгадаєш... він, або ти?

Бачиш! під небом пташка летить!
Воля довкола, но в одну мить
Паде від кулі, гине в борбі,
Що ж їй по волі більше тоді?

Воля... Хорошо голос звенить,
Но він не стане нас хоронить;
В нїм ми знаходим простір бутя,
Лиш не закони щастя й житя.

Треба й на волі глянуть вокруг,
Знать хто нам ворог, хто вірний друг;
Воля не дбає як нас вести,
Йї все однако — кости, хрести...

Взнать тобі треба балку й гору,
Щоб обминути лихо в пору;

Тисячі гордих, смілих в борбі,
 Певно в усьому рівних тобі,
 Волю здобули, стративши ж шлях,
 Згибли завчасно в вільних полях“.

Хлопець поїхав... Слухатъ не хтів
 Мудрих старечих доєвѣду слів;
 Сонце піднеслось лиш до півдня,
 Як скорим бігом змучив коня;
 Став спочивати... Тут налетів
 Гайворон, вільний син сих степів, —
 Орда татарська... Поки зібравсь
 Гет утікати — в руки попавсь;
 Кінь сто вірний нині в Криму,
 Друг Татаринам, лиш не єму,
 Сам він у горю день і ніч бєє,
 А на щастиним Воля смієсь.

І Д І Л Я .

Я поет... Тісна хата,
 П'ятеро дітей малих,
 І замучена мати
 Покрикає коло них...

Я ж в душі моїй колишу
 Ідеали... й пишу... й пишу!

Від зірницї аж до ночі
 Не втихає гамір, крик,
 А мені все те байдуже,
 Я давно до сього звик;
 Я в душі моїй колишу
 Ідеали... й пишу... й пишу!

Вже минула хмура осінь,
 Вже минає і зима,
 А в хатині однаково,
 Зміни тут зовсім нема;
 Я ж в душі моїй колишу
 Ідеали... й пишу... й пишу!

Ані розуму, ні волі
 В матери не бачу я,
 Та казати мені нічого,
 Бо тут справа не моя;
 Я в душі моїй колишу
 Ідеали... й пишу... й пишу!

Батька в хаті рідше видно,
 А прийде — знімає крик,
 Покрикнути він на жінку
 Вже давно таки привик...

Я ж в душі моїй колишу
 Ідеали... й пишу... й пишу!

Сука мати, любий сину,
 Люба доню, — ти єї
 І не бій ся і не слухай,
 Бо ви всі лише мої...

Я ж в душі моїй колишу
 Ідеали... й пишу... й пишу!

Ви у мене діяменти.
 Золото, ви сонця цвіт,
 Цісарі ви в мене, любі,
 І для вас увесь сей сьвіт...

Я ж в душі моїй колишу
 Ідеали... й пишу... й пишу!

Вийде батько — починає
 Мати свій вже отченаш:
 От недоля, от розбійник!..
 Діти, се не батько ваш!..

Я ж в душі моїй колишу
 Ідеали... й пишу... й пишу!

Відколи за ним — лиш плачу,
 Сліз у мене не стає;

Ви одні, мої брилянти,
Сонце, ви жите мое!

Я ж в душі своїй колишу
Ідеали... й пишу... й пишу!

Як на світі вас не було —
Гарний був він чоловік,
А опісля... не вгадаю...

І ось так нливе мій вік!..
Я ж в душі своїй колишу
Ідеали... й пишу... й пишу!

II

І минає рік за роком,
Цісарів уже аж пять,
Цісаревен три хороших,
Красоти й не змалювать:
Повновиді... ні, вже лишу,
Бо краси пером не спишу.

Знов минає рік за роком, —
Поженили ся сини,
Вийшли замуж дочки гарні
Нагулявшись за весни;
Деж старії, батько, мати?
О, не знати, ні, не знати...

Вже осінний вітер віє,
Сонце більше не пече,
І журливо лист спадає,
Річка сонная тече,

Небо хмара налягає,
Сніг легенько опадає.

І на березі я бачу
Дві старечі голові,
Білий сніг посипав рясно
Іх сердечні обидві,
І схилили ся до купи,
Мов дві тіни, мов два трупи.

Чи ти тямиш, запитала
Враз жіноча голова
Свого друга, коли вперве
Схилилась до тебе я?

Що тоді ми говорили?
І про що тоді ми снили?

Та не здійснили ся мрії,
Бо минало много літ,
І ми так вже не схилялись,
Ми любови згубули цвіт, —

Діти в нас его забрали,
І ми знов чужими стали.

І жили чужими довго.
Звікували все життя...

Перейшла найкраща хвиля
 Без ціни й без ворота;
 Нині гріб ось перед нами,
 А за нами? а за нами...

Нагадала все тепер я,
 Прихилившись к тобі знов,
 Й мов ожила давня пісня,
 І заграла зимна кров;
 Та на березі могили
 Для життя не має сили.

І схилила ся в відповідь
 Друга сива голова:
 Так, се справді... Нині вперве
 Зрозумів я сі слова:
 Щоб щасливо вік прожити —
 Треба вік сей дорожити.

Вечеріло... Тихо було...
 Ніч прийшла і перейшла,
 Й знов душа моя шукала
 Двох старих, та не знайшла:
 І зима уже минає,
 А старих нема, немає...

Вже повіяло весною,
 Крига в море вже пійшла,

І душа моя шукала
 Двох старих, та не знайшла;
 Не виходять вже над річку,
 Лише снять ся в тиху нічку.

Ч О М У ?

Не тямлю, чи в сні, чи здалось мені...
 В гаю соловії співали,
 Я слухав, блукав, цвіт рожі збирав,
 Збирав я болючі печалі.

Непевна пора, — ще пташки нема,
 Ще гомону пчіл не чувати,
 Но хтож отсе йде? чий голос гуде...
 Чи людський? чомуб се? Не знати.

Вже близше... Щож се на плечах несе
 Оден, другий, третій, десятій?..
 Чпж мова се та? чії то уста?
 Сеж голос нелюдський чувати.

І снять ся мені... на яві... у сні...
 І каже печаль: — Оттії,
 Се рідні твої, по дусі-крові,
 Та, бач, — они темні й німії.

Останні слова, що скажуть уста,
 Се скарга, молитва, проклони,

Останні діла: — робота тяжка
І низькі земні поклони.

Де правда, де світ, Учитель оттих
Обдертих, невільних? питаю,
Чи справді они небесні сини,
Богаті наслідники Раю?.

Чомуж не прийнять, чом братом не звать,
Руки не подати братньої?
Журби не влегчить, очий не промить,
Не поділить думки важкої?

Кутивсь фтиміям комусь, лиш не нам,
Не нам церкви, лишні палати;
Престола нема, для нас лиш тюрма,
Й убогі нужденні хати.

Кутивсь фтиміям богатим, не нам,
Нема синам вбогим нічого;
Погорда і сьміх, терпінє за гріх,
Жалю, ні поради в нікого.

Кутивсь фтиміям церквам, лиш не нам,
І тим, що у них проживають,
Для нас же все та сьвята темнота,
Брехня і облуда без краю.

Б У Р Я .

Чи се вітер звенить?..
Поле, лісом шумить,
Гне тополі до долу,
Допче гарні квітки,
Рве зелені листки,
Розкидає по полю.

Нащо гнути ему
Чи хитку тростину,
Чи тополі високі?
Чи ж не жалко житя,
Що без ціли й путя
Гине десь самотнім?

Може верне колись?
Не сподійсь, не молись,
Не вертає ніколи...
Раз недоля взяла —
На весь вік занесла
В непереможне поле.

Гне верхи, розгина
Дика пісня, сумна,
Лама гілля з листками;
Аж до моря несе,

І ніхто не спасе,
Заступатись не стане.

По лісах, по верхах,
По розлогих стінах
Реве буря, шаліє,
По пустини глухій...
Чому ж в груді моїй
Мое серце так мліє?

Чого жалко єму...
Чи хитку тростину?
Чи листочка слабко?
Впаде її згинє в водах
Та чи вгадую я?
Не того, ні не того!

За листками в стіну
Мою душу сьвяту,
Мое серце убоге
Гураган оповив,
І о камінь розбив,
О скалисту дорогу.

Мої чистії сны,
Мов туман в осени
Від морозу пропали;
Гарні мрії мої
По сухій траві
Плачем - слізми розлялись.

Та що виросте з їх
Чи похвала, чи сьміх
Буряном на долині?
І велике життя
Без весни ворота
Раз на віки загине.

Реве буря, лама,
Бо хитка тростина,
Бо слабії тополі,
Та ніколи гори,
Ні твердої скали
Не розвіє... Ніколи!

Донче зілля в степу,
Но коріня смуг
З землі вирвуть не зможе;
Мине осінь, зима,
Прийде тепла весна,
Пройдуть ostrі морози, —
Оживуть знов поля,
Бо живуча земля
Й під морозом не гине;
Спадуть роси на цвіт —
М'якне мертвий граніт,
Сплячий корінь прокинесь.
Зацєбечуть в маю
Вільні птиці в гаю,

Пійде пісня по полю,
 І розбудять ся сні
 В теплім сьвітлі весни,
 Затрепочуть тополі.

Дармо буря шумить,
 Дармо допче, валить,
 Що опертись не всилі;
 Та дуб сильний опресь...
 Хоч на хвилюк аогнесь,
 Хоч на час ся похилить, —

Та втомлять ся вітри —
 Дуб зніметь до гори,
 І ще висше сягає,
 І знов вольні гілки,
 І сочисті листки
 У повітрі гуляють.

Так недоля у мить
 Хиткі уми валить,
 Щоб на віки пропали, —
 Та не зломить ся ум
 Величних живих дум,
 В когo воля із стали.

Рве, шаліє над ним
 Буря громом страшним,
 Забирає з собою

Райську втіху весни
Заміняє нудьгою.

Та не висушить їй
Жерела живих мрій,
Серця їй не розбити, —
Скоро буря минеся,
Оно краще стаєся,
Мов росотою умите.

Кожний блиск, кожний грім
Полишають на вїм
Лиш нестерті печати,
Наче свідки, що так
Ім ніколи й ніяк
Снів життя не здоптати.

Встане сонце і знов
Оживе зимна кров,
Мертве око погляне;
Знов душа загорить,
Тиха груди задрожить,
Впадуть смерти кайдани.

Та чи много тут їх, —
Сильних дубів, кріпких,
Чи їх много між нами?
І чого ждуть они
В самогї, в осени,
Шепчучи з бурянами?

Чи не краще би їм
 Полягати усїм,
 Ніж самотно стояти,
 І дивитись, ридать,
 До життя вічно звать,
 До борби накликати?

Та знать вічні они!
 Вічні мрії і сни
 Божеські в них палають;
 Они сьвічники всїм
 На сїм полю пустім,
 На сїм стєну без краю.

Від їх іскри життя
 Піднімєсь з забутя
 Молодая биллина,
 І почує параз,
 Що настав новий час, —
 Відродження година.

І на зустрічу вітрам
 Встане дуб вже не сам,
 А весь ліс підійме ся,
 І-за грєсєм страшним
 Із верхів і низин
 Шумом моря озве ся
 Всїх сердець оден звук: —
 Хто не клав своїх рук

Будувать ей скали,
 Най в руїнозано їх
 Не гвидас утіх,
 Не гудас похвала!
 А бохвала тобі
 Що вродив у борбі.
 Дово зорі сьвітит!
 З роду в рід муть іти
 Всі твої поколіт,
 Що до руїн звитають!
 Нові в них шумить,
 Най славних велит.
 А дуб великий оцє єр,
 Деси в грудях уєх
 І дужих і своїх
 Нове серце забєє.
 І у пізній добі,
 По літах, по борбі
 Ти душею прилиєш
 На помякшій граніт,
 На оновлений сьвіт,
 Вільні гори, долини...

*

*

•

ПРОЩАЙ.

Що я снів? що я жив?
 Мій дух тернів, болів, тужив,
 Мій дух... що ж се? скала, гравіт,
 Ніщо — і враз великий світ.

Недолі сміх, розпуки грім,
 Терніня біль живуть у нім,
 І рвуть его без мір, путя
 І без жалю — марне житя.

Я арфи взір! Сто струн звенить
 В моїй душі в одну мить;
 Сто голосів порветь ся враз
 На сто думок. на тисяч фраз.

Судьби рука дрожить на них
 В непевних звуках холодних,
 У мертвих тонах, у огні,
 В любови жару, в братній війні.

На горах филь несесь.она
 І враз німа і голосна,
 А в ній пливе мое житя
 В свята країну забутя.

Жажда бутя веде мене,
 Аж поки враз не потоне

Мое ім'я — невидний сьміх,
Мое життя — безсмертний гріх.

Чому ж заграє не можу я?
Чому слаба душа моя?
Я лиш листок на філях їх,
Я іграшка, пропащий сьміх.

Чому несусь в небесну даль,
Коли мені підземля жаль?
Нема мене... Я арфи звук,
Я стон журби і образ мук.

І хто ж се я? Пустее нич!
Ні музикант, ні керманіч;
Я жертви дим, пустий фантом,
Нірвани тінь, життя атом.

Пливу у країн, що зву: ,колись',
Слабий човен о скали бесь,
Аж зустрічаю люту річ:
У тім ,колись' непевна ніч.

А може й там летучий сон
Крилом ударить до вікон,
І чути му, як завива
Любови акорд, життя слова.

До тонів гри життя я звук,
І дні пливуть під такт музик;

Доптять квітки — не жалко їх,
Годич життя... квіток моїх.

Не жалко їх, забув на них...
Чомуж мій плач ще не затих?
Чому рида в глухій тиші,
І бе о дзвін на дні душі?!

Чого жду я в будучих днів?..
О, щоб втонув недолі гнів!
І я заграю по потоках мрій,
Як музикант, як чародій!

О, щоб ступить на шлях життя,
І заховат у забути
З лиця землі, зелених лук
Прокли журби і образ мук.

Не днесь, не так... Журба пливе,
Мій дух на ній несесь, живе,
На океані филь бурних,
Змінчивих струях вітряних.

Листком упав я в дикий вир,
Щоб доповнить нежданний пир,
Щоб пить гірке вино життя,
І знов вернуть у забути.

Спішусь, лечу в непевну даль,
Несу любов, журбу, печаль,

Песу... аж бач, зміняєсь річ:
Не має бур, спокійна ніч.

Му тихо спать, не му тужить,
А все кажу : Пощо мав жить?
Пощо... пощо... Аж ось і край!
Не має слів... Прощай! прощай!

ВАГА ЗНАКОМСТВА.

з *ROB. BURNS'a*.

Знакомством з князями
Хвалиш ся, мовляв: —
Я з ними і вчора і нині
Обідав... Ах, Боже,
Хибаж се вже лев,
Що лазить по царській перині?

Его ж.

Ви, лицеміри! чи се в вас жарти —
Вбивать людей і ставити хрести?
Тікайте з встиду, трупи мертві!
За вбійство Бог не хоче жертви.

ДЕМОН.

Північ тьмою лягла
На всі земні простори,
Оповіла страхом
І долини і гори.

Тоді вийшли у бій
Всі демоньські сили,
Заступили хід зір
Чорні хмари могили.

Там ревіло в страху
Перелякане море,
А пустиня і степ
Повтаряли: О, горе!..

І огнем запаливсь
Небозвід почорнілий,
Тисяч громів страшних
Розпукались, ревіли.

Розбудились вітри,
І в безтямній сваволі
Цьвіт найкращий життя
Жертвували недолі.

У гущавині крик
Все змагав ся лютійший,
Знатъ було, що слабих
Роздирав звів сильнїйший.

У нетямі ревли
Береги океана,
І широкі поля,
І всі кедри Ливана.

Чуть було як орли,
Яструби і ворони,
Як одні для одних
Виробляли закони.

Було видно людий,
Як при музиці грому,
Свою правду криву
Накидали слабому.

Чуть дрожання сердець
У гніву до основи,
А посеред війни
Лилась пісня любови.

Там під брязкіт кайдан,
Розпучні рабів тони,
Розливавсь дим кадил,
Завивали всі дзвони.

Можна бачить було
Що герой і багатий
Рад всю силу свою
На слабім показати.

Що вся вміість людий
Без страху і тревоги
Перлась лиш, щоб міцні
Будувати остроги.

Що вся сила людий
Є терпінєм несиї,
А побіди хвала —
Се прапор на могилі

2

В таку дикую ніч,
В сьому пеклі нетями,
Незакритий оден
Стоїть шишль над верхами.

Понад хмари несесь,
Понад пітьму зневіри,
Убирає чоло
У шмарагди й шафіри.

І на него падуть
Сонця чистії лучі,
Се Демона престол,
Величавий, могутий.

Там сьміяв ся Демон
На надземному шпшлю,
Сипав докору цвѣт
На розбурхану філю.

Реготавсь над житя
Фантастичною тїню,
Над брехнею понять
У сго розумїню.

Несьмівав ся з землі,
А звертав зір до неба,
Бо він вільний, ему
Панування не треба.

Лиш невільничий син
Рад ланцюх розірвати,
Не, щоб вільно зажити,
Але других вязати.

Лиш невільничий син
Коли ката не має,
На слабійших братах
Уряд ката справляє.

А він вільний... На сьвіт,
Людський приют нужденний
Слав він сьміх голосний,
Розпучливий, шалений.

Хтож зачув его сьміх —
Розумів се проклятем,
І ще більше шалів,
З безтямнішим завзятем.

Ще завзятіше моливсь,
Проклинав все без міри,
Будував костирі
Для безтямної віри.

Морем сліз і крови
Хтів жите оновити,
Убивав сонця сьвіт,
Щоби день сотворити.

І палив фтиміям,
Заповняв всі простори
Димом темних кадил,
І безодні і гори.

І в незримую ніч,
В хмарі диму страшного
Він вбачав краший сьвіт,
І престол Бога свого.

А Демон не вмовкав,
Его сьміх тряс всі гори,
І зливався з звуком филь
На розбурханім морі.

І всі сили землі
Поеднались в музику,
Й реготались разом
В найстрашнішому крику.

А Демон все стояв
На надземному шпилю
І сьміявся із людей
У веселім безсилю.

3

— Де ти сину землі,
Ти вибранче господний,
Де престол твій стоїть?
У нетями безодні!

Де ти сину небес,
Образ божої волі?
У брехни, підлоті.
Темноті і неволі!

Де той розуму центр...
Чи в нетямі завзятих,
Чи в розпуці слабих,
Чи у щастю багатих?

Чиж у тім доброта,
Частка божої часті,
Щоб на трупах житя
Олтарі Богу класти?

Ні, нічого нема...
 Ваші мрії святії —
 Найчистіший туман,
 І фантоми брудні.

Ваша Віра — се страх
 У негямі набутий,
 Се кінжал доброти
 Смертю в серце заткнутий.

Ваша мораль ніжна,
 Ваша святість празнична —
 На злощастя лиця
 Повага паломнича.

На сі гори кленусь,
 Що всі ваші закони,
 Се терніє слабих
 Під вагою корони.

Ваша правда у них,
 І повага й пошана,
 І любов до людей —
 Найпоганьша омана.

Без неволі вам жить
 (Посвідчать се могили)
 Не знайдець ся у вас
 Розуміння, ні сили.

Замість розуму в вас
Тліє пристрастий море,
І ви служачи їм
Самі творите горе.

Ваших мольбів слова,
Се безтямна намова,
Щоб до ваших химер
Прихилив ся єгова.

Ваше каєтя — сьміх
Для Сьвятого Завіта,
Бо ви раді грішнить
До закінчення сьвіта.

В вас царем є деспот,
А законом армати;
Ними він може всіх
На послугах тримати.

Перед ким дрожите,
Для якого всі шани,
Се оден зпоміж вас,
Що кує вам кайдани.

А самим вам іти
В вас ні сили, ні змоги;
Вас у нетри ведуть
І найкращі дороги.

Найсвятійшая часть,
Що ви звете любовю,
В вас кінчить ся в гнію
І вмиваєть ся кровю.

У нетямі чираз
Ви руками брудними
Боронили Сьвяте,
Вічне і Незнищиме!

Богом звете нераз
Іскру, що в хвили гасне,
Бо ви бачите лиш
Що дрібне і дочасне.

На шляху всіх віків
Стоїть Вічне й Могуче,
Та ваш гнів все закрив —
І минувше й будуче.

А хоч чуєте біль
І безтямність понятя,
Та поради нема,
Крім дурного завзятя.

І ваш плач і ваш біль
Розбивавсь о околю,
О упертість дурну,
О святую пустелю.

Усе ваше жити
 Сповиваєсь гріхами,
 Як язик ваш стучить
 О небеснії брами.

А коли вас палить
 Жар найбільшої муки,
 Я веселий ще більш,
 І сьміюсь до рознуки.

Бо хто гине в ярмі
 Мавши сили доволі,
 Тому не поліпшить
 І сам Бог его долі.

Я сьміявсь і сьміюсь
 Уже тисячі років...
 Але жаль в мене був
 Для великих Пророків.

Іх зродила землі
 Животворная сила
 Руїнувать олтарі
 На неправди могилах.

І я маю для них
 Мисль сьвятої пошани,
 Тимчасом коли ви
 Їм даєте кайдани.

Там я виджу лиш їх
 Із сьвятої опоки,
 Хоч ви всі кричите,
 Що ви рівнож пророки.

Хоч з вас кожний слова
 Нетимущі голосить,
 Та нема в них путя.
 І не видно в них: „досить“.

І я жалую їх,
 Пічу з ними говорю,
 Підкріпляю в боротьбі.
 В необхідному горю.

Я зову їх в престір,
 Де зелізна опока:
 Там ціна їх життя,
 Плата серцю пророка.

Ім між вами нема
 Ні ціни, ані плати;
 Хоч їм жить є пощо,
 Та нікуди ступати.

В вас нема вдяки їм,
 Ані дрібки пошани, —
 За добро, за любов
 Ви даєте кайдани.

Я весь сьвіт призову,
 Тихий місяц і зорі,
 Най сьміють ся із вас
 В небі, полю і морі.
 Най сьмієть ся простір
 І пощади не має
 Тому, хто може жить,
 А сам смерти бажає! —

4

Задрожала скала
 До самої основи,
 І потряслась в верху
 Крища сьвіта будови.
 І дрожали в сьміху
 Місяць, сонце і зорі
 І всі закони сил
 Задрожали в просторі.
 А Демон реготавсь,
 Підносив ся із скелі,
 І руками сятав
 До небесної стелі.
 І ревучи в сьміху
 Він хапав ся за зорі,
 Відривав їх й топив
 У небесному морі.

єго сьміх розірвав
 Фірмаменту платину,
 І він взніс ся і зник,
 Мов у морі загинув.

Полинув й не вертав
 Щоб на землю дивитись,
 Лише сьвіт реготавсь,
 Мов хотів завалитись.

Та за час все пройшло,
 Стихли філі і море,
 І зосталось одно —
 Глухе людське горе.

5

І зосталась скала
 Скрізь німа, хоч висока,
 Лиш тихенько вздиха
 До Демона - Пророка.

І весь простір сьвітів,
 Насьміявшись у міру,
 Ляг спочити на час
 У найглубшу зневіру.

Він прокинесть ся знов,
 Коли Демона сила
 Над долиною сліз
 Розпростре свої крила.

Тоді вже не сьміхом,
Але словом розпукн,
Заговорить усе,
Зойком скарги і муки.

І Демона чоло
Зморщки суму покривють,
І божеське лице
Тіни болю сповивють.

І полле ся журба,
Мов у чорній киреї,
І всі закони сил
Відкликнуть ся до неї.

Вилле сльози земля
У великій печалї,
Та не висушить їх, —
Замінить їх в скрижалї.

А Демона рука
На небеснім просторі
Їх поставить сьвітить
Як найкращії зорі.

Там сьвітити будуть,
Будуть плакати, сьміятись,
Та з надією враз
Гаразду сподіватись.

ПРОЗА В ПОЕЗІІ.

Моя перша лекція прочитана в майбутнім університеті

От треба колись в знакомство **зайти**
 Й підхлібившись всяким агентам,
 Пійти вже гет-гет в університет
 Читати науку студентам.

Там все я звезу під міру не з тпх,
 Що шведь може взяти під паху

І, мов на вазі, філософа він
 Ізмірить й продасть бідолаху

Я іншої міри уживби, а там —
 Впровадивби інші науки;
 Ніколи я того, що в серце вкладать,
 Не клавби студентам у руки.

Схотівши на вступі зразок вірний дать
 Модерних наук і культури,
 Я бравби жите, его сон-буте,
 А не гранітової мури.

У першую днину сказавби ось що: —
 Вся наша сьвята прогресивність,
 Слухачу, все те нове і сьвяте,
 Се наша модерна наївність.

Оратор вливаєсь потоками слів,
 Коли гладко вяжить ся мова,
 Тай тільки... бо вся культура у нас
 Зелізна, мідна, машинова.

Складніші стають усі машини,
 Щораз колісець приростає,
 Нові інструменти пускають ся в рух,
 Старе ж буряном заростає.

Старе рабівництво загинуло мов,
 Насильства не має і тини,
 Зате новий спосіб рабованя є,
 Гарніші нові карабіни.

Усе, що варварство лишило у нас,
 Хоч як оно важко нас душить,
 Ми кинуть не хочем, маюєм лише,
 Та в нас будь оно мусить.

Старі філософи у простір бутя
 Літали живими думками,
 А ми, їх онуки, в простір летимо
 Пожиченими десь літаками.

Минавшість вважала цїною душі
 Її ідеали хороші.
 Теперішність же в душу не глядить,
 А лише в кешеню по гроші.

У душу? душа... Боюсь я за ню,
 Она стане каменем влоби,
 Нова інквізиц'я повстане за ню,
 Убійства, війна і хороби.

Душа — сей правдивий, живий чоловік,
 Вся вартість, чи погань моральна, —
 Скажіте, будь ласка, чи стала она
 Більш честна, чутка, ідеальна?

Колись були в нас живії плоти,
 А днесь золоті коли в плоті;
 Жолудок підняв ся, пійшов у гору,
 А серце лишилось в болоті.

Наука, що Бога із неба зняла
 Страху не добачивши в тому,
 Боїть ся заглянуть у лиха багно, —
 В злочини родинного дому.

Приватна се річ, нетикальна для нас, —
 Говорять прехитрії люди,
 А в серцю думають: Не можна, а то
 Й до нас заглядати хтось буде.

Приватная річ, тут годї питати:
 Що робиш? звідкіля? і хто ти?...
 Забули, що дурні в приватнім житю —
 В публичнім житю ідіоти.

Приватная річ... Не вірю я в се,
 Не вірю в такі викрутаси!
 Так прецінь говорять поганці усі,
 Гієни, вовки, галапаси.

Родинна сьвятиня... Там купа сьмітя!
 Собаки там сплять на престолі!..
 Замкніте єї, зверху ж напишіть:
 Сьвятиня безглуздя й неволі!

Приватна се річ... Не вірю я вам,
 Зате вірю в іншу справу:
 Будь в вашій сьвятині все гарне, сьвяте,
 А ви урядилиб виставу.

Будь ваше діло велике й мале
 На розумі й серцю оперте,
 А ваша сьвятиня й огнище житя
 Булоб денно й нічно отверте.

Приватная річ... Не вірю я вам,
 У мене все явним быть може;
 Я скажу отверто, чому в мене се
 Велике, сьвяте, се ж негоже.

Отсе в нас культура! Ростуть машини,
 І нищать усе, що природне, —
 Землі красоту й душі чистоту,
 А ставлять штучне, новомодне.

Хвалить ся: Поглян! отсе днесь знане!..

Похвалиж сї часто невдатні:

Чираз нові здобутки, новії чуда

Липи комедіянтам поплатні.

Затям же, слухачу, а то й запиши,

Бо тут вже і кінчаєть ся мова,

Що наша культура гет-гет некультурна,

Зелїзна, мідна, мишинова.

Такуюб я мову студентам сказав,

І день закінчив ся б на тому,

А скороб обїдна година приїшла,

Пійшов би обїдять до дому.

ВІДГОМІН ПОДІЙ 1905 і 1906 РОКУ.

I

Сонце до долу плило, хилило ся,
Проміне тіннями полем розлило ся;
Серце здригнуло ся, думки спитало ся:
Звідки на землю лихо дістало ся?
Вітер розвіяв денній мрії,
Ніч розворушила мари страшнії...
Серцю відповіди годі дістати,
Цвіти розсипані годі зібрати.
Де, небожата, де опинили ся?
В стінах України горем розлили ся.

Гілька відломлена морем поплила,
Листя зеленії в філях згубила,
В краю чужому насміхом стала...
Смуток невільного — вільному хвала.
Любощі серця гнівом полялись,
Мрії великі з сумом з'єднались,
Іскра подоптана, серце розбитее,
Пишні надії слізми облитії.

Гордість невольному сли він почує
Овоч неволення — німсти отрую;
В небо сягає, з хмарою беть ся,
Серце вільно, тихо сьмієть ся.

Сам він дивуєсь звідки та сила,
 Звідки надія в серце приплила;
 Жертва готова, смертна рана...
 Як се хорошо! — з жил свого пана
 Кров чорну бачить, серце розбите,
 Пляму неволі німстою змити!
 Втіха невольному, гарна заплата —
 Бачить безсильним гордого брата.

Зв'язані руки сли ся розв'яжуть,
 Волю почувши спати не ляжуть;
 Птах не поверне в клітку нудную
 Кровю купивши волю сьвятую.
 Думка почувши вільні простори
 Серце з собою кличе на гори;
 Кличе на скали Богу молитись,
 З блакитю неба разом ізлитись.
 Раз роздобувши волю без краю
 Скорістю грому мчить ся, літає;
 Вдячністю дише, плату готує, —
 Рівну неволи німсту страшную.

Ще й не зачали ся царі,
 Ще й сього імени не знали,
 А нарід був вже на землі,
 І довго був. Літа минали,
 Жите ширяло і росло...
 І люди вільно проживали,

По волі з добрими єднались,
Царя ж не було й не було.

Деж узяв ся? Може буря
Рівняючи гори,
Вирвала недобре сімя
І на наше поле
Чистее, самородюче
Єго посадила,
Чи гуляючи демони
На сьміх створили?
Чи самі ми у нетямі
Дались катам в руки,
Нині ж плачем, що від них нам
І карі і муки?
Так і справді! Задивились
На церкви й ікони,
І не думали, що в них то
І сови й ворони
Гнізда мають і виводять
Дітий ціле стадо.
Задивившись, добродушні,
Принимали радо
Царя в батька. Сподівались
Великого сьвята...

— Живе по божому закону
І православ'є хранить,

Він нас від Турка оборонить
Й від Ляха лютого, а ми...
Тоді нам гарно буде
І заживем, як всюда люди, —
Без гадки - думки. Коби хліб,
А з'їсти ми его з'умієм;
Ми з'оремо, ми і засієм
І заволочимо як слід...
А там... в нас клопоту досить:
І молотити і косить,
Дітий виховувать, вінчати,
Ходити вгості до сватів,
То приймати старостів...
Гай гай! на знати як й почати,
Щоб все як слід вам розказати.
Та щоби Турки не мішали,
І щоби Ляхи не докучали,
Ми православного царя
Візьмім за батька. В него час,
І спосіб думати про нас!
— Чи так, панове громадяни?
— Так, наці славні отамани!

Ось так, довго не думавши,
У рідную хату
Запросили, заплатили,
А він за всю плату

Запровадив нас в калюжу
 Глибоку, страшну,
 А сам їздить в колесниці,
 Та щільно чатує,
 Щоб не втікли, не дознались
 Кудя опинились;
 А тоб. добре почисливши,
 В калюжі втопили
 Пройдисьвіта і забулиб...
 Пійшли би орати
 Вільну землю і минуле
 Жартом споминати.

Та сірома не пропаций
 Хоч босий і голий
 Доки сильний... Лиш могила
 Не встане ніколи;
 Але воля в ній воскресне;
 Законана сила
 Влесь у душу, зарегочесь
 Німая могила.
 І огненным стовном здіймесь,
 Та хмари достане...
 Ось так тая невмируща
 Воля у кайданах
 Піднімаєсь, розриває
 Зелізнi окови,

І на зорях пише вільним
Свій закон любови.
Каже цвітам на могилі
Цвисти і вінчати
Вбиту правду, — мов не знає
Ні кари ні плати.

І як довго вільних цвітів
Не подопчуть люди,
Доки зорі муть сьвітити,
Доти не забудуть
Волі — скарбу дорогого
Невольнії діти;
Дармо злодій розпинає,
Лютує на сьвіті,
Щоби правду заступити...
Не вдіє нічого
І сам демон проти сонця
Праведного Бога.

Так і годі! В нашій волі
Куда морем плисти!..
Поплинемо, а не будем
Топитись і бристи
По коліна у болоті!..
Наїлись до сита
Наших трупів... Не гордім ся,
Що мовляли: Ми то,

Ми покірні божій власти
 Від краю до краю!
 Дармож лютий ріже брата,
 Морем роливає
 Кров невинну? Перед[на]ми
 Стоять лиш ікони,
 Та істукани німії,
 Царі і барони,
 І телята золотії—
 Трудів наших плата...
 Докиж маєм голі й босі
 Плясати, та плакати?

Грають труби, дзвонять дзвони,
 Благодать рікою
 Так і ллєть ся, на престолах
 Мерехтить луною,
 Сьвітлом сяє... Анї чути,
 Анї розказати
 Того дива! Лиш в убогій,
 Похиленій хаті
 Не побачиш тої чести;
 Мабуть забарилась, —
 На престолі у ківоті
 Кадилом упилаь,
 Тай заснула...

І пощож так
 Єї прославляють,

Мов не бачать того лиха,
 В яким пропадають
 Бідні люди. Гарно тому,
 Хто других навчає,
 В него рай є, але людям...
 Їм раю немає.
 Димом небо закурилось,
 Тай курить ся й досі,
 Труни надуть, а оставші
 І голі і босі,
 І невчені і не знають
 Хто, за що і нащо
 Їх карає... Деж та ласка —
 Бруднее ледащо?

Хтож отсе так бенкетує,
 Хто кров розливає?
 Деж Предвічний? чи він чує?
 Чи бачить, чи знає
 Нашу кривду? Паробили
 Царі нам усього!..
 Та щоб лихом не судити —
 Змалювали Бога
 У шинелі генеральській...
 Гарно поєднались!
 Анї гадки!.. Не повірши,
 Щоб зроду не знались

Цар із Богом. Народ вірив,
 Що медвідь неситий
 Має душу, має серце,
 І пійшли просити
 В его милости підмоги,
 Помочи, поради.
 І дождались: Цар ласкаво
 Зладив канонаду
 На покірних; себ значило: —
 Не робить тревоги
 В божім царстві... Люте серце
 Російського Бога.

Давне лихо пригадалось:
 Чи се ти, о, Боже,
 Й на Аппіїській дорозі
 Мордував, чи може
 Помазанники твоєї
 Безгрішної волі?
 Хто підняв їх грішні руки,
 Хто коли позволив
 Катам гулять до несхочу,
 Лихії годині?
 Та се лихо простягнулось
 Й тягнеть ся до нині.
 Аппієвий шлях і нині
 Незгірше лютує,

А царчата небожатам
 Ордери готують;
 Себто слава катівського
 Поганого труду!
 Та чи шлях сей не скінчить ся,
 Чи моря не буде
 Щоб спинило?

Ось вже берег,
 Вже краю добрались!
 І побачили царчата
 Й страшно налякались,
 Закричали. Ім з'явив ся
 З гори аж до долу
 Стовп Мойсея, нагадали
 Поганую долю
 Фараоню...

А з калюжі
 Страшною марою
 Виглядає бідний нарід,—
 Потягнуть з собою
 Хоче царську колесницю,
 З шляху хоче збити,
 Хочуть люди свого ката
 В багні затопити.

І заворушилась пустиня,
 Дрімучі, тихії стени,

На цвинтарі слова озвались,
Збудивсь народ і враз кати,
Царчата п'яні затрусились;
Найняли тисячі щенят,
І забрехали і завили,
Пречорні сотні розпустили
Страхи неправди розсівать.
Та годі сонце закривати,
Бо люди довше не дрімають,
А ночами ножі острять,
Пливуть, на землю ось ступають,
І бачать вже всемодський путь —
Путь до весни, життя і волі,
Свобідного, живого слова
І до престола знай ідуть.
Неначе вихор йде, гуляє
І ломить дуби, вирива
Старі погнилі дерева
І шлях нерівний засипає...
Оттак не тисяч, — мільйони
Сердець забилося, запалали,
Любовю, дружною з'єднались,
І затрусились фараони.

Тоді кругом усе ожило,
Теплійше сонце засьвітило,
Весною, волею тремтить,

До лету мовби підіймаєсь
 Прибита думка; не дрімає
 Й пуста хата при дорозі,
 І шепочуть ся густії лози;
 І нічу русалки у гаю
 У піжмурки з людьми ся грають.

II

Гарно нам снять ся пишнії мрії —
 Раю добитись, бачить сьвятії;
 Гарно на сонце в буддень дивитись,
 Гарно — наївнись Богу молитись.
 Гарно не знати горя, ні муки,
 Гарно на волі чуть свої руки...
 В братнії крові славу кунати,
 Мислею в небо к Богу сягати;
 Гарно читати книги хороші,
 Псалмь начитавшись мріять про гроші;
 Ближних побивши тризну справляти,
 Землю забравши закон писати;
 Гарно... як гарно! Гетьте всі муки!
 Ось ми артисти гарної штуки!

Пусти наріканя сиплють ся всюди,
 Дармо нас судять темнії люди
 Мов ми на голос серця нечулі,
 Мовби ми Бога й небо забули;

Дармі наріканя... Чи ж поза раєм
 Ми у додатку й лиха бажаєм?
 Ось тепле сонце, воздух пахучий,
 Ночі чудові, місяця лучі...
 Нам хиба тільки ними втішатись?
 Всякому вільно в щастю купатись.

Судить нас нарід: пекло будуєм...
 А хто ж храми в нас всі порахує?
 Хто ж як не ми се все збудували?
 Хто пише Богу гимни похвали?
 В своїй уяві темнії люди
 Сього не знають і бачать всюди
 Лише погані вчинки і... тихо
 Нас розізливши сьвіту на лихо,
 Своїми, бачся, грудьми й устами
 В жар дмуть, будують адеські брами,
 І розворушують райські основи,
 Допчуть божеський закон любови...
 Тут однак видно чортове діло:
 Народ ступає гордо і сьміло;
 Проч із катами! чути з усюди,
 Холод проймає... що з сього буде?

Мов заворожено Рєсію!
 Сама господня благодать
 Всемиловившим лихо дїє;
 Хибаж не дзвонять, не кадять?

Хиба сьвятих не споминають?
 Минають хвилі, дні минають,
 І кожний вість грізну несе,
 Неначе Йовови з пустині: —
 Що смертна вибила година...
 Дух єрмамака не воскресє,
 Анї опричники не встануть
 З своїм дурним царем Іваном;
 Бо з лона вбитого — весною
 Борці народять ся опять,
 Щоб відомстителів рукою
 За кривду кривдою віддати.

Ось Революція! Чимало
 Сердець на олтарі лягло!
 Чимало голови поклали
 В замін за правду! Загуло...
 Могили гнівом затрусилась
 Перед богинею страшною,
 І мертві тіни появились
 Війско ведучи за собою.

Ось дух Радіщева літає
 Понад тюрмами і кричить:
 — Чи й досі свободи немає?
 Невжеж і доси морочить
 Себе даєте ви дурному?
 А я давно вже сподївавсь,

Що ви у власнім вольнім домі,
Що вже тюрма перевелась.
Невжеж і доси я б карав ся
На вас надіючись, ледачі!
Защо ж я мучивсь, побивав ся?
Защо загинув? Доля плаче
Над непокірними дітьми,
Ждучи давно на вольнім полі;
Пощо ж будете тюрму
І скаржите ся на неволю?!

Ось Полуботок і Тарас,
Сердечні діти України:
— Коли прийде відплати час?
Коли розсиплесь домовина
Невольних народів? Ще й нині
Кальниш караєть ся в тюрмі,
А ви, онуки, голі й босі,
І доси ходите в ярмі
На своїй, вольнії колись,
Землі козацькій? Чиж ніколи
Він не просив вас, не моливсь,
Щоб визволить его з неволі?
Щож ви? Нічого і згадати!
Синів в Сибер'ю відослали,
Онуків же самая мати
У саддати повіддавала;

Самаж з старцями поплелась
Понад могилами молитись.

Нехай молить ся! Могилу
Вітри розвівають,
А з під неї мов на диво
Борці оживають;
Дивують ся, промовляють:
Виспались до сита,
Що аж сором!.. Та тепер же,
Чи жулан, чи свита,
Скоро дряні — перетріпати...
Вставайте хлопята!
Одностаїно поберемось,
Ворогам заплата
Неаби яка дістанесь,
Всі муть дивуватись.
Гляньте! день! і сонце встало!
Годі отягатись.

Де пан Гонта із Максимом,
Куда забарились?
А Ярема із Вільшани...
Невжеж так попились,
Що і годі очутить ся?
Поганее съвято!
Уставайтеж! щоб не дурнів
В отамани брати.

Нині краще погуляєм,
 Учора попились
 До безтями... На потемки
 В могилу скотились
 Й ніч проспали незбудившись;
 Мов зовсім не знали,
 Як Варшава із Москвою
 Хрести будували.
 Будували і думали,
 Що наша Україна
 Стала кладбищем, та... годі!
 Свобода не гине.
 Не втішайтесь із могили,
 Бо під нею тихо
 В зимній іскрі спочиває
 Великеє лихо.
 Вітер полумінь розвіє,
 Запалають гори,
 І затоплять вас поганих
 В огненнеє море.

Невжеж і Господь відступивсь
 Від Росії? Огні горять,
 Весь край убійствами сповнивсь,
 А се не жарти! Гомонять
 Величества і — рада в раду...
 Ніщо робить, говорить цар,

Не в жарт волнуєть ся громада...
 Подайте скорше каламар,
 А Ми сейчас дамо їм все,
 Чого від Нас їм можна ждати,
 Ми їм напишем маніфест;
 Чорнила годі жалкувати...
 І написав:

— По божій волі,
 А Нашій силі, Ми, ваш цар,
 Ми, всеросійський Государ,
 Обдорський князь... Ми порішили:
 Щоб нам за вас не чуть досади,
 Нехай і ваше слово в лад
 Із нашим царським поєднаєсь!..
 Народе мій! скликайте Раду,
 Скликайте Думу. В нас нема
 Лихої гадки на сумліню...
 Церкви, Сибір і Мать - Тюрма
 На Височайше повеліне
 Усе вступали ся за вас,
 Архистратигом все стояли
 Й стояти мають по всяк час...
 Та ви чого ще забажали!..
 Скликайтеж Думу! Ми заграєм,
 Що аж Тавричеська тюрма...
 Чи те... палата залуна!..

Аж відгомін піjde по сьвітї...
 Оттак, мої ребята - діти!
 І ваша Дума на кінець
 Піjde дрібненько у танець,
 Із лиха вдарить постолами!..
 Чогож би ще?.. Тодї за нами
 І ви забудете недолю,
 Терпїне, голод і неволю!..

Гет через тиждень у церквах,
 Мов не думаючи нічого,
 Попи читали манїфест,
 Брехню до народу слїпого;
 І довго - довго толкували:
 То діялєктами, то знов
 В московщину назад вертали,
 Не вмїючи „хахляцкіх слєв“.

Прочитали і думали,
 Що того бувало
 Чиоден раз... І що люди,
 Як на них пристало,
 Що почувши манїфесту
 Полягають спати
 На лїт кілька, а тимчасом
 Можна поладнати
 Все як треба. Дума піjde
 Царєви служути,

Ну, а народ хоч й прокинешь.
 То може дивитись
 Доки воля, а не схоче —
 Можна „уємирити“.

Та не треба! Сила неба
 Розпустила кари
 Над престолом. Цар поглянув:
 Нї туман, нї хмари —
 Чудо Дума! І на лихо
 Зьвір сей з головою,
 Та із серцем і з душею
 Живою, святою;
 Ще й говорить, не спитавши
 У царя дозволу.
 І почув цар перше слово: —
 Деспотизм до долу!
 Людям треба жить свободно!
 Землю ж поділити
 Між працюючих! Нерівне
 Рівним замінити!
 Поля їй волї, а вже долї
 Свобідній люди
 Не просить муть, вольний долю
 В полю сам добуде.
 Ніби буря захитала
 Погнилії уми: —

Затрясли ся, з салдатами
 Кинулись до Думи,
 Щоб убити єго гадюку,
 В кусні розірвати,
 Вільне серце, людську душу
 В землю поховати.

Поховали і раділи
 Цілою душею,
 І не бачили, не чули,
 Як попід землею
 Гуло море, як ширшало,
 Било ся о скали,
 Розбивало, — як сходились,
 Радились, єднались
 Живі люди. Чорні сотні
 Дармо увивались...

І що з того, що несгті
 Кровю упивались?
 Що дурили свого брата, —
 День і ніч дурили
 В церкві й школі? Фтиміямом,
 Кадилом курили...
 Знать забули, що і морем
 Доплинеш до краю,
 Або згинеш недопливши;
 Що, некло не має

Тільки диму, щоби сонце
Заступить, закрити,
Щоби правду на вік - віки
В ньому затонити.

Зашуміло тихе море,
Задрожали хмари
Над престолом, затремтіли
Вежі і філяри...
В царськім домі благороднім
Землетрус великий.
Щож се, звідки? Стогін, стріли,
Молебні і крики
В тихім царстві. Сили Бога
Не видно, не слідно,
Тільки нарід у розпуці
Невольний і бідний,
Йде судитись, — не просити
В поганого чести;
Чути голос:

— Доки маєм

Коритись і нести
Сі кайдани?! Де він клятий?
Хиба не готовий,
Не зібрав ся? Ми все були
На найменше слово
З житем й майном в поготові!..

В берлозі свинячим
Спочиває! Доберемось,
За кривди віддячим,
За кров нашу!.. І панятам...
Льокаї негідні!

Ви зробили, що ми нині
Раби, не свободні!

Вклонїть ся нам, царі й богаті,
За честь негідну, за палати,
За ваше славнее імя, —
Своїм добродіям. Бريدня
Іх благородія! Не ми, —
Они не булиби царями,
Ні генералами, графами,
А ми без них булиб людьми,
Ще й вольними, а не рабами.
Та прийде час і охолонуть
З похміля темноти раби,
Осудять вашії закони,
Розломлять скипетр, проженуть
Акцизників, гиен, драконів,
Саміж на волі заживуть
По братньому. Воскреснуть люди
І вічно стануть жить і жить,
Царі ж умруть і вже не буде
Ім воскресеня...

ПОДОРОЖНИЙ.

Чи ти бачив що страшнїйше...
 Як захочеть ся Болю
 Із синами гір верхами
 Іти відвідать Злую Долю?

Сильний батько! Зарегочесь —
 Сміх о хмари відбиваєсь,
 Подорожний завертає
 У господу, звівр ховаєсь.

Нї не спинить ніч завзятих...
 Та в родинї, у господї,
 В повнім крузі близьких серцю
 Нам було журитись годї.

Хоч ми чули як завзято
 Свище буря кругом хати,
 Ломить гілля, силе снігом
 І тікає... де? не знати.

Добре тямлю, як при лампі
 У кутку присївшиє тїсно
 Розмовляли, та розмова
 Йшла нерадо, глухо, злісно.

Я провадив знану казку: —
 „У борбі життя, шукати“...
 „Я се чула, так говорять,
 Та не знати ще, не знати!“

„Ти не віриш, що все щасте
 В боротьбі?“, питає я палко..
 „В боротьбі? ні, я не вірю!
 Без борби мені не жалко“.

Знов питає я: „Чи думаєш,
 Що спокій життям мєм звати?“..
 „Ні, мій друже, смерть в спокою,
 Нам спокою не бажати“.

„Та усеж, казав я даліше,
 Жити без борби нінащо“..
 „Так по твоєму хто у згоді
 Проживає, той ледащо?“.

Ні, голубко, я звиняв ся,
 Нам боротись з ворогами“...
 „Так без ворогів, по твоєму,
 Щастя не булоб між нами?“

„Ти послухай... Втім почув ся
 Неприродний крик розлуки
 В тонах бурі. „Що за хвиля!
 Слухай друже, що за звуки!“-

„Розшалілий вітер вие
 Попри сю гору соснову“...
 „Ні, я чула так виразно
 В шумі вітру людську мову.

Може бажане життя там
 Бореться в смертельнім бою...
 Ну, ходи, поглянуть треба,
 Я сейчас іду з тобою“.

Чи одно лихе і гарне
 Пережилось, тай забулось;
 І не згадуєсь, — мов справді
 В неістнуванє вернулось...

Лиш не ся ніч! Добре тямлю, —
 У снігу, зовсім без тям
 Перед нами подорожний,
 З в сніг опертими руками.

Похилив ся вже до долу,
 Щоб ніколи знать не встати...
 „Бачиш, правду я казала!
 Гет до хати з ним, до хати“!

II

Пізна ніч... Під бурі звуки,
 Під непевний свист безбожний
 В теплій хаті дивну казку
 Повідає подорожний:

Я з Семаня... Чи чували
 Про Зелену Долину?
 Там мій дім, а в ньому маю
 Матір, жінку і дитину.

Я люблю їх... Чи з вас вміє
 Хтонебудь оттак любити?
 Я покинув їх із болем,
 Щоби хліба заробити.

Я нанявсь на Чорнім шпилю —
 До весни рубать соснину,
 Та весна ešte далеко,
 Я ж вертаю у долину.

Тяжко стало... Хвиля щастя,
 А життя невічна нива;
 Я ж не знаю що родина, —
 Чи здорова, чи щаслива.

Заробітку небогато
 Принесу їм, но і того
 З любим привітом найблизших
 Нам до щастя досить много.

Тамже вернусь... Але бачу —
 Дивно вам звучить ся казка,
 Та нехай! я не замовкну,
 Доки слухать буде ласка.

Про любов кажу: се Господь,
Що до себе всіх голубить,
І тому лиш той щасливий,
Хто глибоко, щиро любить.

Се не слава... Що із слави,
О кім світ і не думає,
Се не гроші... Той їх любить,
Хто за гроші рай міняє.

А без слави і без грошей,
Одиноко для любови,
І сірома безприютний
Жити й працювать готовий.

Ви дивуетесь чому я
Не спинив ся у господі...
Я не знаю... просто серцю
Розказати було годі.

Що любов у вас зореть ся —
Чи у куні так сидіти?
Ні, се хвиля! суть любови:
Годувати жінку, діти.

Вам кохання іскру видно
У ввічливім тоні мови...
Того мало! я готовий
Дати душу для любови

Ви дивуетесь як може
 Жар любви усе тревати;
 Ви читали... Годі вчитись
 По теорії кохати.

Подивіть ся на огонь сей,
 На сю піч, що ледво чути
 Жар колишній; чи палкою
 Більше їй не можна бути?

Дивно нам, що іскра гасне,
 Не знайшовши чим житись,
 Ми ж умієм лише грітись —
 Не багаття доложити.

III

Вчера ранком, попрощавшись,
 Я покинув бір зелений,
 І здавалось — не знайшов ся б
 Щасливійший понад мене.

Тихий ранок, воздух чистий,
 І безкраї піль простори
 Підійняли в мене віру
 Над безкраї сії гори.

Я ішов... летів... не знаю,
 Чи я сном був окований:
 Всюда рівно, всюда гладко,
 Мов гостинець рівно битий.

Кожний крок був близький ціли,
Та судьби лукава сила
Заступила нічю очі
І дорогу снігом вкрила.

Вечеріло... Ніч подвійна
Налягла мені на душу, --
Чи добю ся я до краю,
Чи загинуть тутка мушу?

Я не знав кудя ступати,
І вертати слід загинув,
І здалось мені, що й ангел,
Сторож мій мене покинув.

З зойком бурі піднімалась
І розпука в моїй груді, —
Як загину, хто родину
Заступати в горю буде?

Хто в потребі їм допоможе?
Хто в недолі братом стане?
Хто заступить ся у кривді?
Хто у серце серцем гляне?

Лише той, що вповні бачив
Безпристрасної любови
Чистий образ, може знати
Божеські житя основи.

Гляньте горами, долами,
Кілько змагань, кілько болю,
Кілько шукання за щастем,
І нарікань на недолю.

Щастя! щастя! — лицемірно
Всяк для себе впоминаєсь,
А щоб других ущасливить
Ледво в казці споминаєсь.

Щасте бач не в тім, щоб других
Підневоливши — любити,
В тім оно, щоб власну душу
За їх волю положити.

Лише цар убивши многих
Добродійом хочесь звати,
Лицемір! — бо ми повинні
Вільним серцем всіх кохати.

Я не хочу від нікого
Ані жертви, ані плати,
Я лишая повну волю
Все робити, всіх кохати.

І за сю любов дивачну
(Як дехто з вас насміє оя)
Я дістав у замін міру,
Що верхом без краю лле ся.

Бо любов в нас не у фразах,
 Ні в супружеськім обіті —
 Ми свободні; в нас кохання
 У дружнім, вселюдськім сьвітї.

IV

Я не прирікав нікому
 Все житя его любити,
 Бо любовю в мене серце
 Було завжди налите.

Чи ж любов се, що єї ми
 Мусим другим прирікати?
 Се ж купецтво! ми у замін
 Раді з докладом дістати.

Чи се сьвітло, що у північ,
 Як весь сьвіт ся тьмою криє,
 Заховаєсь і всі лучі
 На оден листочок лие?

Чи оаза у пустинї
 З жерелом і пальмів тїню,
 Рада з всеї каравани
 Лише султана хотїню?

Чи любовю може зватись
 (Бо й така любов буває)
 Сли хтось для одної квітки
 Весь город поневажає?

Люди ж пруть ся й сюю іскру
Під закони положити,
Щоб не сьміла нінакого,
Лиш на них одних сьвігити.

А любви звязати годі,
Бо границь она не має, —
Суть її в благословеню,
Що на других виливає.

В судових мудренних книгах
Йї надано форми силу,
Та під словом сим бездушним
Розуміти лиш могилу.

У любви нема закона,
Слів нема, немає мови, —
Кожда хвиля добродійства,
То сьвятиня для любви.

Я ціню однак високо
Всі родинні заповіти,
Я шаную звязь родинну, —
Сам я маю жінку, діти.

Тількож в сім божеськім храмі
Най невільників не буде!
Щасте в волі... Жить щасливо
Можуть лиш свободні люди.

Хтож на вольнім хоче сьвітї
 Вільну душу закувати,
 Той не вміє з другом жити,
 Лиш над другом панувати.

Люди знають лиш оден храм
 Для Супружества й Любови,
 В мене ж два храми є тутка
 Ріжніі аж до основи.

Можна кленучи і сїять,
 І дозріле жито жати...
 Можна голосно молитись —
 Серцем же не поважати.

І поганець вздрівши квітку,
 Що розцвилась край дороги,
 Рве, потїшить ся у волю,
 А там кидає під ноги.

Кождий йде за їскри блеском,
 Що на хвилю зір вражає.
 Змінній тїни він ся клонить,
 А душі не поважає.

Можнаж ж і супругом бути,
 Вік весь можна разом жити,
 Але не любити друга,
 Ані ним не дорожити.

Хто пошану в серці має,
 Той любови по вік не згубить,
 Бо хто нині поважає,
 Той доперва завтра любить.

Та чи можете ви мову
 Сю неповную поняти...
 Ні, не знаю, — бо не можна
 Серця словом показати.

V

Крок за кроком люта втома
 Відбирала в мене силу,
 Поміж мною і всім світом
 Я вже бачив лиш могилу.

Та ішов... Послідна іскра
 Вже доборювалась краю
 Як я вздрів світячі вікна,
 Дальше ж... сам уже не знаю.

Тямлю ще як світло вздрівши
 Я кричав, аж поки снами
 Денні мрії заступились...
 Аж знайшов ся поміж вами.

Як? — се вам найкраще знане,
 І казать мені нічого,
 Та для мене зістаєть ся
 Буть вам винним дуже много.

За ваш вчинок блалородний
Мало слів і мало мови
У віддяку, бо не має
Голос плати для любови.

Ні, заждіте... Скоро верну
В рідну хату і родині
Я розкажу сю пригоду —
Жінці, матері й дитині.

Я привезу їх у двір ваш,
Щоби вам поклін засжити,
Ви zobачите самі
Для кого я радий жити.

Я покажу їм сї скали,
Недосяжні сїї гори,
І ліси сї непросвітні
Й піднебесне леду море.

І тоді ввійшовши в хату,
Ми поклоним ся до долу,
І подякуєм всі разом
За воскресшу нашу долю.

Та простіть.. Щож більше можу
Я для вас коли зробити?
Все зробивби, та не сила
Земним небо сотворити.

V

Лямпа гасла! Подорожний
Гомонів ще хвилю тихо,
Поки сон закрив легенько
Перед ним добро і лихо.

Буря враз-у-раз шалїла,
Вітер люто, грізно злив ся,
Та ми раді, що нічого
Гість не чув і не будив ся.

Може сном літав, витав ся
Преприязно з дружиною,
Як легенько усміхав ся
Вкритий серпанком спокою.

І тоді із уст дрожачих
Вчув я шепіт тії мови:
„Щастя, бач, коханий друже
Не в борбі, а у любови.

„Лиш в душі люблячій гідно,
В обовязку, що сновняєм,
В вільній, безнастанній праці
Ми знайдем все, що шукаєм!“

Лямпа згасла, тільки буря
Виводила люті тони,
Відбивалась гір верхами,
Мов протяжні звуком дзвони.

НЕ ДИВУЙТЕСЬ.

Не дивуйте ся із мене,
Ви мої товариші,
Не дивуйтеся й ви із мене,
Вороги мої усі.

Маю я чуткеє серце,
Щирість дружню, мов кристаль,
Є душа, та не знаходжу
Сьвітла сонця я нажаль.

Не дивуйтеся, зрозумійте
Ви положене мое, —
Я даю вам щиро все те,
Що мені жите дає.

Вже минув час як в дорогу
Вирушав я повний сил,
Повний віри в людську правду
І в безсмертність всіх моїл.

Та довіре подоптали
Щирії товариші,
І они забрали віру
З храму моєї душі.

Все змінилось. Став я тихий,
Мов глуха, осіння ніч,
Моїх уст днесь не порушить
До сьміху ніяка річ.

Око не зайде сльозою,
Висохло оно до дна,
Лиш в душі моїй спокою,
Ні тині зовсім нема.

Серце беть ся, мов бажає
Вирватись з тісних грудий...
Ох, чому ж не має сонця?
О, чому нема людей?

О, чому ж так, що мій голос
Відбиваєсь від скали,
А від серця не відібесь, —
Розвіваєсь по землі?

Від людей душу закрила
Хмара мовчання німа,
І для мене днесь, крім Бога,
Нікогисінько нема
Не дивуйтесь, зрозумійте
Ви положене мое, —
Я даю вам щиро все те,
Що мені жите дає.

ДЕЯКИМ ДАВНИМ
ЗНАКОМИМ.

Нам забути себе
уже б крайна пора,
Я — билина низька,
ви — підхмара гора.
Я не пнявся до верхів —
рідний степ я любив,
Я для него хтів жить,
єго щастєм я снів.
Я вас кликав на шлях,
по якому я йшов,
Показав вам усе,
що здобув, що знайшов.
Не погане було
і подобалось вам,
Ви сказали: — Отсе
не рівня бурянам!..
Ви казали... клялись
боронити лиш те
У житю, що нігде,
лиш на правді росте.
Ви горіли огнем,
та минув вже той час!..
Нині іскри життя
не знайдець ся у вас;

Нині ви вже не ті,
не туди йде ваш шлях,
Вас не видно тепер
на вселюдських полях.
Лиш на ноги знялись,
то й сказали собі: —
Дикий степ не для нас,
наш талан не в борбі.
Не до зорів сягать,
І молити там їх,
Сеж дитячий фантазм,
для дорослого — сьміх.
Ми ходімо на верх,
де могутий граніт,
Там безпечні ми, зла
нам не вдіє там сьвіт.
Перед нами, бач, день,
пощож ночі бажать?
Нехай темні раби
по долині біжать!
Нам стоять на верху
і вигідно й пора,
Й не дивить ся у низ,
не для нас ся нора.
Нехай беть ся народ
поки сили стає...
Нам ніколи із ним,
у нас діло своє.

Даймо хвалу богам!
ми не ті, що колись...
Ти, невірний рабе,
і дужи і молись!..
В нас Сінайський закон —
давна казка пуста,
Ми не вірим в ніщо —
Бога, Чорта, Христа.
Люд дурний є й буде,
отсе віра моя!
Ми повинні над все
хоронить своє „я“.
А дружитись з рабом,
щоб кайдани здійнять,
Все одно, що свою
власну втіху доптать.
Бо журитись чужим, —
се ж робота дурних;
Вже минули часи
філософів брудних.
Нині постуи в усім,
модерністика скрізь...
Можеш стать на верху —
у долину не лїзь;
І нічого над се!
При догідній порі
Можна рівнож читать
кондаки, тропарі...

Се не шкодить зовсім,
ба, й розумних діло
Користать з усього,
щоб оно не було.
А поняте честнот,
а моралї крипіталь...
Сї жемчуги дурних...
все ж їх кинути жаль.
Прийде час і на гріш
проміняеш ти їх,
Покиж що, — їх держи
на розраду, на сьміх.
Архитвір деб не був,
все підносить чуте,
Закрива ніч могил,
солодить нам жите.
Нам дозволений вступ
до городу житя,
Розуміне добра
і глубінь безпутя;
Нам безпечно стоять,
і захистно й тепло,
Дбати лиш, щоби нам
так завсїгда було.
Центр всесьвіта се ми,
наші болї, наш сьміх,
І не дбати за нас
одинокий в нас гріх.

Чи сугмління огонь,
 чи дружби почутя
 Малиб в нас забивать
 особисте життя?
 Ні, ніколи! Дружба
 має рівнож кінець,
 А цінити єї
 вміє гідно купець.
 Він із практики знає,
 що по овочу ви
 Пізнасьте, що лихе,
 а що родить смокви.
 Тут і вибір готов...
 маєш овочі з них —
 Так се други, брати
 твоїх бажань ніжних.
 Хтож до тебе в журбі
 вносить руки брудні,
 Се будяк неплідний,
 его часть у огні.
 Се з науки Христа
 найгарнійший екстракт,
 Тількиж треба і тут
 розуміть еще такт.
 Голодранців Христів
 в нас і нині знайдесь,
 Хоч їх сьвіт не бажа
 і без них обійдесь.

Харцизяка брудний!
без дипломи, наук,
Він з ідей навісних
рад сплести на нас бук.
Та пощож в нас закон —
ся ідея з ідей?
Перед ним всі ніщо —
і Христос й Галилей.
Хочеш жить, так дивись
куда легче плисти,
А не хоч — в нас знайдесь
автодафе, хрести.
Ідеали ж твої
ми вберемо в вінець,
І в свій час з них буде
користать продавець.
Ми у сьвятість вберем
твої мрії про рай,
І пішлем тобі вслід
у небесний твій край.
Станем вчить, щоб народ
нам в усьому коривсь,
Не глядів на жите,
лиш на небо дививсь.
Замість розуму ми
даймо чудо ему,
А тоді завдамо
у неволю, в тюрму.

І хвалитись буде
твоїм словом дурак,
Розумітиж не ме
звідки, що се і як.
Розуміне життя
в нас у сховку буде,
А де правда, де гріх
і сам чорт не дійде.
Ось тут ваш ідеал
в нашій свитї гуля,
Береже нам жите,
шлях квітками встеля.
Ми ж собі не купці,
що залізли в притвір
Торгувать голуби...
нас не гнати на двір.
Я з притвора сьміюсь,
я до ківота йду,
Щоби всім голосить:
горе, лихо, біду.
В нас що злапав вже раз,
того з рук не пусти...
Хоч наново встають
правдолюби, Христи;
Демагоги тут, там
мов колосе пусте,
Непотрібне, кругом
з криком - гуком росте.

Отжеж й нам не жаліть
ані рук, ні грудий,
Щоби правда житя
не дійшла до людей.
Мати нужди у них,
їх покори, страху —
Темнота, їх скала
на природнім шляху.
Незнане для рабів,
се для нас свобода
До схочу їх водить
чи сюда, чи туди.
Отже дальше вперед!
нас ніхто не пита...
Най жие наше „я“!
най жие темнота!... —
Такий голос я вчув
на долинї з гори,
Голос другів моїх
весняної пори.
Я прислухавсь гаразд,
і не чути було
Вже горячих зір-слів...
Все мов дим перейшло.
Давних звуків ні слід,
гомін правди затиш,
І сумліне в купця
за вагу золотих.

От таке...

Та тут
 уже й казці кінець,
 І я радби сплести
 моїй Музі вінець.
 Деж за зіллям іти?..
 Був у мене город,
 В ньому цвіти житя
 найгарніших пород:
 Атеїсти кругом,
 поміж ними сям - там
 Анархісти, борці
 за права гарних дам;
 Соц'ялістів гурток,
 а понадто се й те,
 І все гарне таке,
 білим цвітом цвите!
 Подождіте...

Ох, ні!
 все змінило ся сном...
 Бачу я, що город
 весь заріс буряном.
 Атеїсти в церквах
 преспокійно кадять,
 Анархісти в кутах
 над законом сидять;
 Соц'ялісти пійшли
 дурить вбогий народ...

Деж те зійля моє
гарних, людських пород?
Весь город мій пустий,
дармо сїяв его!..
Чим втішатись тепер?
говорить до кого?
І де другів знайти?..

Дармо снить ся мені
Віра в красні часи;
нині ж бачу, що ні!..
Я, zostавшись самий,
на наругу стою
І нагадую лиш
давню радість мою.
А руїна сьмієсь!..
Із розданих пїмних
Висилає зміїв
їдовитих, брудних.
Та я ще чогось жду...
Чи ти й доси мені,
О, надїє, казки
голосиш чарівні?
Ах, ти тут, ти ще ждеш!
Та мене вже пусти
Руйнують олтарі,
лицемірні хрести.

Дайте друга мені
 давних людяних лїт,
 А сли ні — прòклену
 ваші гори, ваш сьвіт!

К Р И Т И К .

Мені приснило ся у сні...
 Музики гучно грали,
 Я увійшов... знакомих повно,
 Усі разом мене витали;
 Стискали руки... Та нараз
 Ввійшла нова особа;
 Низький, товстенький мущина,
 Нікчемная подоба.
 На мене глянув:

— Щож отсе,

І як его назвати?
 Нам бизнесменів, богачів,
 Не співаків витати.
 Днесь мудрий знає, що всяк день
 Приносить гріш, сли вмієш,
 А ти душею величайсь,
 Аж з лиха одуриєш.

Аж друга людина в туж мить
З'явила ся на сали,
Худий, високий мущина,
„Се критик“ всі казали.
На мене глянув:

— Бачив я

Усїї ваші твори,
Та в них одно... журба і злість,
Проклін на людське горе.
Я знаю, в вас душа жива,
Не може замовчати,
Та що гарнійше — ніч судить,
Чи днину зустрічати?
І ви і я слабї карать,
Та помагать зумієм,
Кого потїшимо в журбі,
Порадою загієм.
Що ж вам тут за ночію
Глядїть в брудне віконце...
Не всюди ж так, — гень на верху
Весна і день і сонце.
А сонце сьвітить на багно
Величністю всіх тонів
Як і на поле, — нїнащо
Не кидає проклонів.
Під дотиком же сяєва
І озеро зникає,

А на болоті чар - весна
Цьвіт рожі розсипає.
А щоби серця досягти,
(Хоч як вам чудно вірить)
Стать треба висше всіх,
І звідти землю мірить.
Сходить опісля до людей
На рік, на день, годину,
З вижин Олімпу, щоб за час
Покинуть знов долину.
Бо лиш незнаний чужинець
З грізним, непевним оком
Незнаним іменем, знанем,
Вважаєсь в нас пророком.
Бо що всі тайни, догми всі,
Вся віра в невидиме?
Сеж незнане, перед яким
Всяк паде до долини.
А жить в людей і жить з людьми
У їх щоденній хаті,—
Усе, що пить отрую в вік
І про нектар думати.
Вам треба знятись висше всіх,
Де лиш про щасте чути,
А на землі—без вас, без нас
Буде, що мусить бути.

Про щасте б вам зайтись писать,
Бо того в світі треба,
Оспівуйте красу раю
І поетичність неба.

— А деж те небо, де той рай?
Позвольте запитати...
Він усміхнувся: — Де він є,
Нам важко відгадати.
Ви напишіть де б він не був,
Вберіть в краски хороші,
А се вам певно принесе
І успіх й честь і гроші.
А з грішми в світі краще жить,
Тоді він гарний буде;
За небо стане вам земля
І за ангели люди.

І ще він довго говорив
Схиливши ся до мене,
І серце в него враз було
Горяче і студене.
Я здивував ся й запитав
Що се могло би бути?
— Отсе, сказав він, щоби враз
Чуть лихо і не чути.

Такий кінець мого сну,
Бо сонце засвітило

У сьплячі очі і душу
 Розміряну збудило.
 І довго ранком я думав
 Про сон той прехороший,
 Про щиру раду, про добро,
 Про правду, щасте, гроші...

З Е М Л Я .

Тоді як в божому раю
 Не стало Адама, ні Єви,
 Ніким втішати ся було
 Небесному цареві.

По труді нищечком журился,
 Що до нікого що сказати,
 Ні похвалитись перед ким,
 Ні про нове що розпитати.

Малу потіху лише мав,
 (Потіха се єдина,) —
 А то була Земля — плачу
 Невпинная долина.

Проклятя впало на єї
 Жилців на гріх охочих:
 В терніях жінки-матери,
 У жалощах дівочих.

В любви палючому жару,
 У пристрастей бажаню,
 В важкому труді, у борбі,
 У сумніву стражданю.

В пориваннях палких душі
 На змінній щастя хвилі.
 Щоб всі з'усиля закінчить
 В безгямній могилі.

Важкий проклің! І небеса
 Сьміялись над землею,
 І Господь із єї сьміявсь
 І не журились більш нею.

Літа минали без числа
 Мов нічю чорні хмари,
 І Господь злагодив свій гнів
 І відпочив від кари.

На землю глянув... Тут садив
 Сам дерево проклятя,
 Днесь райський овоч бачить він
 На дереві завзятя.

Трава степами з вітром гнесь,
 Манить до себе око,
 Краю не має до вкруги,
 Свобідно і широко.

Квітчасті села і міста...
 По полю пісня летить ся
 Дітвора гаморить, біжить
 Рогоче і сьмість ся.

Мотиль цілуєть ся з цвітком,
 Вітрець гайом шепоче
 І сонце гріє, обніма,
 На річечці мигоче.

Сади у золоті горять,
 Схилились до долини
 Ряснії гілля; від трембіт
 Радіють полонини.

В гущавині десть соловій,
 Товариш вірний ночі,
 Лящить і дзвонить, підмовля,
 По серденьку лоскоче.

Любовний шепіт молодих —
 Житя найкрасна мрія,
 І гарні ниви золоті —
 Усіх гаразд й надія.

Радіють люди на полях
 Працюючи до ночі
 І погсмившись йдуть домів
 Веселі і охочі.

Рай з думки вийшов і забувсь,
Дарований нізащо,
Який неробам би годивсь,
Барлогом для ледащо.

Тут мріявсь інший рай, новий,
Насаджений по волі
І трудом мешканців землі
На земному роздолі.

В раю ніколи не чував
Ні Адам, анї Ева
Про ті дива, дарма що їв
Із премудрого древа.

І сам Предвічний дивувався,
Що хоч земля проклята,
А все прегарна для житя
І дарами богата.

В раю карав ся чоловік
Премудрости вкусивши,
А тут хто овоч з'їв знаня,
Цінивсь з усіх найвисше.

Благословенний рай — де він?
Усяк собі байдуже,
Зато земля пійшла вгору,
Подорожіла дуже.

На перекір призначеню,
Щоб землю проклинати
Усякий рад був як найбільш
Землі собі забрати.

Благословила ся земля,
Хто мав її доволі,
А брак її проклоном був
І жерелом недолі.

І бачив Бог, що чоловік
Райом би був проклятий,
Єму безмежної землі,
Бо він із неї взятий.

І він сказав: „Новий закон
Ось я постановляю:
Земля для людини! назад
Проклін днесь відбираю.

Враю б він просто зледащів,
А тут де повно болю,
Він розум виострить, як сталь
І загартує волю.

Де повно лиха і добра,
Відрази і принади,
Він сам найкраще віднайде
Моральнії засади.

Вкусивши досьвіду життя
 Навчить ся і без мене
 Лихе і добре відрізнять,
 Горяче і студене.

В кінечність ти его постав,
 А до всього він здібний,
 Думками ж світ весь обійма,
 Мов до богів подібний.

Днесь бачу: здохтаний наказ
 І лікарство діточе,
 Се ідеал его життя,
 Се світло серед ночі.

Знать вже такий закон землі,
 І годі не признати,
 Що жить значить: старе руйнуй,
 Щоб інше будувати.

Ироклін усьому, що знання
 На землю не пускає,
 Що заступає світло дня
 Що сонце з'ушнине!.

І розійшов ся голос слів
 З росю по просторі,
 І повторили їх вітри
 На полю і на морі....

К О Б И . . .

(на чужу тему.)

Коби молодість більш знала,
Коби старість більш могла,
А життя невпинна струя
Рівно би вперед пішла.

Та що вдіси? Доки сила
Рветь ся у перед сама,
Провідної в нас зірницї —
Досьвіду у нас нема.

І згорять від сонця крила
Серед радощів весни, —
І домів вертати треба
Босоніж і по стерни.

ПОЯСНЕННЯ.

Спершу задумав я давати пояснення зараз під текстом сторін, та опісля мусів се залишити і відложити пояснення на кінець, хоч оно і не вигідно, тим-більше, що не поназначувано місць, до яких пояснене відносить ся. Та інакше поки що годі було зробити.

Число на початку означає сторону, до якої пояснене відносить ся. Ав.

- 27. Крим, столиця татарських ханів.
- 28. Ідеал, уявлений образ чогось гарного.
- 28. Іділя, оповідане з сільського життя.
- 34. Фтиміям, кадило (також фи- або ти-).
- 43. Фантом, привид.
- 43. Нірвана, позагробовий світ, місце вічного спочинку в Буддистів.
- 46. Демон, дух, що ніби дає натхнене великим людям; посередний дух між людьми, а богами; геній; чорт.
- 53. Єгова, або Ягве. Бог в Жи дів
- 58. Фірмамент, небозвід.
- 60. Модерний; новітний, поступовий.
- 90. Прогресивність, поступовість.

61. Оратор, бесідник.

62. Інквізиція духовний уряд, що карав людей навіть смертю в огни.

65. Відгомін подій... Це часи великих заворушень в Росії: розрухи, убійства, революція, а в додатку японська війна, і все те змусило рос. уряд до деяких уступок в користь народу.

67. „Принимали радо царя в батька“.
Україну прилучено до Росії переяславським договором в 1654. На запит Хмельницького, де хотілиб належати, народ кликав: Хочемо під царя восточного, православного.

73. Вдовж Анпійської дороги в Римі привязувано до стовпів християн і вечером запалювано.

78. Єрмак підбив Сибір для Росії.

78. Цар Іван, Іван IV, Грізний.

78. Опричники. Іван Грізний постановив для себе охорону з 1,000 осіб. Они звались опричники. Їх знаком була собача голова і мітла привязана до сідла. Від них чимало лиха натерпілись люди.

78. Радіщев Александер жив за Катерини другої. Вступаючись за свободу народу він стягнув на себе закиди і суд уряду. Кару смерти замінено ему 10

літами Сибіру. Вернув з заслання і бачучи за собою нагляд, а то й погрози, відобрав собі жите 1802 року.

79. Гетман Павло Полуботок поїхав в Петербург, щоби там вступатись за вольностями України; там цар Петро казав посадити его в тюрму, де Полуботок і вмер 1723 року.

80. Гонта і Максим Залізник провідники Гайдамащини.

85. Перша Дума пробула всього два місяці, а там її розв'язано; другу Думу стріла також подібна судьба.

88. Еоль, грецький бог вітрів.

105. Фантазм, уява, привид.

108. Екстракт, витяг, есенція.

109. Галілей, астроном, якого церква переслідувала за его науку про оборот землі.

109. Автодафе, назва присуду на спалення осуджених Інквізицією,

110. Демагог, провідник, або бесідник, що зискує громаду підходячи під її забобони, та пересуди.

112. Муза, богиня поетів.

116. Олімп, гора, мешкане грецьких богів.

Похибка: Стор.78. рядок 6 з гори написано: срмамак, а має бути срмак.

З М І С Т .

1. Весна	ст. 3
2. Сон	4
3. Вечірня мрія	5
4. Жінка невільниця	8
5. (за І. С.)	9
6. Рідні братя	9
7. Дитинні хвилі	10
8. Охляв я	11
9. Пророк	13
10. Піст	14
11. Пранори	16
12. Революціонер	19
13. Людвік VI	22
14. Воля	24
15. Іділя	28
16. Чому?	33
17. Буря	35
18. Прощай	42
19. Вага знакомства	45
20. Ви лицеміри	45
21. Демон	46
22. Проза в поезії	60
23. Відгомін подій	65
24. Подорожний	88
25. Не дивуйтесь	102
26. Деяким давним знаким	104
27. Критик	110
28. Земля	114
29. Коби	124
Пояснення	125

